Ook het besluit om Dr Geelkerken de bekende verklaring voor te leggen werd met algemeene stemmen genomen. Br Brandsma maakte hierop geen uitzondering.

Alleen toen het op schorsing aankwam, hadden in comité-generaal twee broeders bezwaren hun stem daaraan te geven.

Men lette hierop.

Twee.

Van de 52 stemgerechtigde leden.

Of rekent men er de afgevaardigden van Noord-Holland af, die in deze zaak geen keurstem hadden, van de 48 leden.

Die twee waren br. Brandsma en Dr Van Es.

Br. Brandsma wilde, als wij hem goed hebben begrepen, dat eerst nog gepoogd zou worden om het misverstand, dat blijkens het ingekomen telegram bij Dr Geelkerken was ingeslopen, uit den weg te ruimen. De vorige week hebben wij over dit misverstand lang en breed geschreven. Tegenover br. Brandsma meende de Synode, dat dit misverstand geenerlei invloed kon hebben op Dr G.'s weigering om te onderteekenen. Berichtte hijzelf niet, dat onderteekening hem t e m e e r onmogelijk was?

Maar er gebeurde meer. Br. Brandsma bekende in diezelfde zitting, dat hij met zeker vooroordeel ter Synode was gekomen, dat dit echter bij hem geheel was weggevallen, dat hij met name voor Prof. Kuyper de grootste sympathie was gaan koesteren en dat hij noch eenige actie, welke ten deze tegen de Synode zou worden gevoerd, zou steunen, integendeel, dat hij er met alle kracht tegen in zou gaan. Toen hij dan bij de beslissing zijn stem tegen uitbracht, stond hij op, voegde, zonder dat de Praeses nog iets gevraagd had, dus geheel eigener beweging er aan toe, dat hij zich evenwel gaarne aan het besluit der Synode zou konformeeren. En, om dit nu maar dadelijk te vermelden, toen in de volgende week de Synode samenkwam om over de afzetting te beraadslagen en br. Brandsma de vergadering lang vóór de stemming moest verlaten, verklaarde een ander afgevaardigde uit zijn naam, dat hij ervan overtuigd was, dat de Synode de konsekwentie van haar besluit vanden vorigen Vrijdagavond had te trekken en dat hij, hoewel zijn werk het moeilijk toeliet opzettelijk gekomen was om zijn stem uit te brengen.

Hieruit ziet men, hoeveel pressie op hem was uitgeoefend!

Nu schijnt het gewoonte te zijn om, als men in besloten zitting te kennen geeft zich gaarne aan een Synodaal besluit te konformeeren, in publieke zitting zijn stem vóór uit te brengen. Daarop hebben enkele broeders ouderling Brandsma gewezen. Heeft men overwegende bezwaren, dan mag dit natuurlijk niet.

Men kan de vraag stellen of het toch eigenlijk maar niet beter is om in zoo'n geval in publieke zitting te herhalen, wat men in comité-generaal heeft gezegd en op dezelfde wijze te stemmen — iets, waarvoor wij wel wat gevoelen — maar men zal moeten toegeven, dat het de moeite niet waard is, daarover zooveel drukte te maken.

Ziedaar nu alles, wat er achter zit.

Het hoofdbezwaar van Dr Van Es was van anderen aard. Met een beroep op de brochure van Prof. Rutgers over de rechtsbevoegdheid der plaatselijke kerken, oordeelde hij, dat de schorsing in dit geval ook door de plaatselijke kerk met behulp van de genabuurde kerk moest worden voltrokken. Hem werd toegelicht, in welk verband Prof. Rutgers zoo geschreven had en met de stukken werd aangetoond, hoe deze hoogleeraar zich later had uitgesproken in den zin, waarin thans de Synode geadviseerd werd te handelen. Dr Van Es handhaalde echter zijn standpunt. Hij stemde dan ook tegen. Maar op de vraag van den Praeses of hij zich aan het besluit konformeerde, antwoordde ook hij bevestigend. Ook hij stemde nu in publieke zitting vóór.

Bestaat er nu heusch oorzaak om op de eenparigheid der Synode zooveel af te dingen?

Behooren zij, die er zich toe leenden te insinueeren, dat de Synode door de vermelding van de eenparigheid, de goe gemeente een rad voor de oogen heeft gedraaid, zich niet te schamen?

De vermaning.

Tegelijk met het schorsingsbesluit werd aan Dr Geelkerken ook een vermaning toegezonden.

Deze was reeds te voren gekoncipiëerd.

Had Dr G. zich bereid verklaard tot onderteekening, dan zou hij genoodigd zijn naar Assen te komen en na het zetten van zijn handteekening zou deze vermaning hem door den Praeses zijn voorgelezen.

Waar zij eerst de vorige week werd gepubliceerd en nog niet in ons blad werd opgenomen, plaatsen wij haar hier.

„Het doet mij innig leed, dat ik mij geroepen zie een woord van ernstig vermaan namens de Synode tot u te spreken. Wij mogen u toch niet verhelen, dat uw handelwijze in deze procedure meermalen niet was, zooals zij van een Christen en dienaar des Evangelies verwacht had mogen worden. Getuigde reeds uw houding tegenover broeder Marinus weinig van zelfverloochenende tegemoetkoming, gelijk zij eisch is van een leider over 's Heeren kudde, inzonderheid hoog waren soms uw houding en toon tegenover de classis-Amsterdam en haar commissie. Hoeveel onaangenaamheid in de onderlinge verhouding en smaad over 's Heeren gemeente hadden voorkomen kunnen worden, wanneer u met behoorlijke welwillendheid de door haar u gestelde vragen had willen beantwoorden. Ook heeft u door publicaties, deels zelfs van stukken, voor welker openbaarmaking u eerst verlof van de classis had moeten vragen, niet weinig de onrust in onze kerken bevorderd, en haar in opspraak doen komen bij haar vijanden. Hoe geheel anders had u, ook voor zoover u meende ongelijk te lijden, behooren te handelen, om in zachtmoedigheid en liefde en nederigheid u een dienaar te betoonen van Hem, Die Zich voor zijn gemeente overgaf, zelfs in den dood en van zichzelven mocht getuigen, dat hij zachtmoedig was en nederig van hart. Werden in verband met uw procedure, te uwer verheffing, maar tot bespotting of onteering van uw medebroeders in de bediening, onjuiste berichten in de liberale bladen gegeven, u is daar langen tijd niet tegenop gekomen om er openlijk tegen te getuigen.

Voorts meenen wij, dat u in uw beoordeeling van den bekenden preekbundel van wijlen dr Oberman en in die van Querido's „Saul en David", alsook in anderen persarbeid in „De Overtoomsche Kerkbode" niet die waakzaamheid en zorg voor de aan uw hoede toevertrouwde zielen betracht hebt, als de Heere van Zijn dienaar eischt. Want terwijl het voor de behoudenis van den mensch zoozeer aankomt op de rechte voorstelling van den Christus der Schriften en van de verzoening door Zijn bloed, en op de waarschuwing tegen wat tot zonde prikkelen kan, ontbrak het in die recensies en in dien persarbeid aan genoegzame waarschuwing tegen verkeerde prediking van den Christus Gods en van Zijn verzoeningsarbeid en tegen wat tot onkuischheid leiden kon.

Nu brengen wij deze verkeerdheden in uw genoemd optreden en deze gebreken in uwen aangeduiden arbeid u onder het oog, opdat u u daarover zoudt verootmoedigen voor den Heere, en in het vervolg u voor die zonden zoudt wachten.

De Heere geeft aan Zijn dienaren zulk een hoog, maar daarom ook zeer verantwoordelijk ambt, dat naast liefde tot den Heere, allereerst ook wel vraagt veel liefde tot Zijne gemeente en geloovigen, nederigheid, zelfverloochening en waakzaamheid. Mogen dezen dan al uw verder optreden en uwen verderen arbeid sieren, en daardoor uwerzijds voorkomen worden wat tot ontsiering van 's Heeren naam en tot verontrusting van Zijne gemeente zou kunnen strekken."

Dr G. moet, mogen wij de pers gelooven, over deze vermaning zeer verontwaardigd zijn geweest.

Maar was zijn toorn billijk ontstoken?

Unaniem keurde de Synode zijn optreden vooral tegenover de Classis Amsterdam ten sterkste af alsook zijn gemis aan waakzaamheid en voorzichtigheid in zijn persarbeid.

Nu had de Synode zeker niet ten onrechte van hem kunnen eischen, dat hij daarover berouw zou betoonen en zijn leedwezen uitspreken. Zij had van hem kunnen eischen, dat hij de aangewezen „verkeerdheden" in zijn persarbeid zou herroepen.

Maar ook hier koos zij den zachtsten vorm.

Zij wilde het bij een vermaning laten.

Zij wilde het hem hierin nog zoo gemakkelijk mogelijk maken, in de hoop, dat het het gewenschte effekt zou hebben.

Doch met minder kon de Synode ook niet toe.

Klachten waren ten deze tegen Dr G. ingebracht.

Die klachten werden gegrond bevonden.

Zij mochten niet in den doofpot gedaan.

Dr G. moest er over onderhouden worden.

Hoe kon dit nu, zonder aan de waarheid te kort te doen, welwillender geschieden dan door een vermaning?

Het is een raadsel, hoe Dr G. kan verklaren, dat een man van karakter zich zoo iets niet kan laten welgevallen.

Mannen van karakter kunnen ook dwalen.

En dan pleit het juist voor hun karakter, wanneer zij willig zijn een vermaning daarover aan te nemen.

Afgezien nog daarvan, dat eerbied voor het kerkelijk gezag ons moet weerhouden ons recalcitrant te betoonen.

Ook al zag Dr G. het gewettigde van die vermaning niet aanstonds in, zoo had de Synode er toch recht op, dat hij ze in biddende overweging zou nemen.

Vooral in zulk een geval past de zucht der zelfbeproeving: „En zie, of bij mij een schadelijke weg zij".

Past het getuigenis: „De rechtvaardige sla mij, het zal weldadigheid zijn, en hij bestraffe mij, het zal olie des hoofds zijn".

Had Dr G. de goede bedoelingen der Synode met deze vermaning niet zoozeer miskend, hij zou haar als weldadigheid hebben ondervonden.

Ethisch?

Men maakt thans een nieuw brandend kwestietje n.l. of Dr Geelkerken Ethisch is of niet.

Een paar korrespondenten verzochten ons oordeel daarover.

Wij willen trachten den belangrijken kant van deze opzichzelf weinig belangrijke kwestie te vinden.

Er wordt door sommigen aldus geredeneerd: indien Dr G. niet Ethisch is en hij is niet Gereformeerd, wat is hij dan?

Door zulk een vraag wil men anderen in het nauw brengen. Dr G., zoo is de pointe van het betoog, moet toch ergens toe behooren. Als iemand dan verklaart, dat hij niet Ethisch is, spreekt hij daarmee toch eigenlijk uit, dat hij Gereformeerd is.

Op deze logika valt nog al wat af te dingen.

Ze is meer sofistisch dan logisch.

Men heeft hier een proeve van loketteer-manie.

Hier wordt uitgegaan van de gedachte: ieder moet in een bestaand loket passen.

En dan ziet men hier slechts drie loketten: Modernisme, Ethische richting en Gereformeerd.

Het Modernisme valt vanzelf weg.

Blijven derhalve slechts twee loketten over: Ethisch en Gereformeerd.

Is iemand nu niet Gereformeerd, dan moet hij bij de Ethischen ingedeeld. En omgekeerd, mag men vertrouwen, dat hij niet tot de Ethischen behoort, dan moet men hem als Gereformeerd aanvaarden.

Doch zóó eenvoudig staat het niet.

Al bestaan er in deze slechts twee richtingen: de Ethische (waarbij wij gemakshalve ook de Evangelische inbegrijpen) en de Gereformeerde, zoo is daarmee niet uitgemaakt, dat er niet nog andere richtingen kunnen ontstaan.

Misschien zou dat reeds lang zijn gebeurd, indien de Ethische richting niet een veelheid van richtingen in zich sloot en er nog altijd nieuwe bij kan ontvangen.

Er zijn Ethischen van het type-Saussaye Sr, het type-Gunning, het type-Van Dijk, het type-Valeton, het type-Saussaye Jr, het type-Riemens, het type-Obbink, het type-Slotemaker de Bruine, enz.

Het individualisme of wil men: personalisme der Ethischen brengt mee, dat ieder min of meer voor-aanstaand theoloog een eigen type vormt.

En wij gelooven niet, dat er van Ethischen kant eenig bezwaar zou rijzen om ook een type-Geelkerken in zich op te nemen, indien de wensch daartoe te kennen werd gegeven.

Niemand kan precies zeggen, wat Ethisch is.

Ook de Ethischen zelf niet.

Bepaalde kenmerken der Ethische richting bestaan er eigenlijk niet.

Wel kan men van iemand verklaren: hij behoort niet tot het type-Gunning enz. Maar als men hem al de typen heeft aangemeten en geen ervan past hem, dan kan men nog niet verzekeren: hij is niet Ethisch, zoo hij althans niet Gereformeerd en toch nog eenigszins „orthodox" is.

Men kan echter ook niet tegen zijn wil besluiten: hij is wél Ethisch.

Menschen, die behoefte hebben aan belijning in hun denken, kunnen zich dat moeilijk voorstellen.

Evenwel heeft men het als werkelijkheid te aanvaarden.

Men mag dan ook nooit konkludeeren: d e Ethischen leeren dit of dat. Verder dan: „de m e e s t e of s o m m i g e of y e l e of e n k e l e Ethischen denken er zoo over" kan men niet komen.

Te veel wordt onder ons vergeten, dat wij niet meer leven in de dagen van de vaders der Ethische richting, welke de een meer de ander minder dogmatisch waren aangelegd.

Toen kon men spreken over de Ethische Schriftbeschouwing b.v.

Thans echter niet meer.

Thans kan men alleen negatief iets vaststellen. De Ethischen deelen de Gereformeerde Schriftbeschouwing niet. Doch verder moet gij niet vragen, want dan ontvangt gij zeer uiteenloopende antwoorden.

Wat nu Dr Geelkerken betreft: de Synode heeft niet bepaald: hij is ethisch of hij is niet ethisch, maar hij wijkt op dit en dat punt af van de Gereformeerde belijdenis. Alleen vermaande zij hem, omdat hij in zijn persarbeid niet genoeg met de gevaren der Ethische richting rekende.

Wij doen het veiligst ons hieraan te houden: Dr G. wijkt op de aangegeven punten van de belijdenis af en hem dan verder maar nergens bij in te deelen.

De tijd zal ons misschien veel leeren.

In vorige gevallen zag men, dat zij, die afweken, zich toch bij een bestaande richting aansloten. Dr H. Jansen en Ds Netelenbos hielden het ook zoo lang mogelijk vol, dat zij goed Gereformeerd waren. Maar de eerste ging al spoedig tot het modernisme over en de tweede voegde zich bij de Ethischen.

Men profeteere niet, hoe het met Dr Geelkerken zal afloopen.

Men wachte liever af en bidde voor hem, dat God hem doe terugkeeren.

Dat hij echter op het standpunt kan blijven staan, waarop hij zich nu bevindt, is niet aannemelijk.

Hij zal vooruit of achteruit moeten.

Wat hij totnogtoe als zijn meening heeft gepubliceerd is te negatief en van te weinig inhoud, dan dat hij zijn zelfstandigheid zou kunnen handhaven.

Het zou ons al heel sterk verwonderen, of Dr G. aan een afzonderlijke richting het aanzijn kan geven.

Ook in deze was de geschiedenis der Synode van Assen leerzaam.

Prof. Grosheide merkte in „Noord-Hollandsch Kerkblad" op:

In de tweede plaats mogen we er op wijzen, dat Dr Geelkerken iemand is van wetenschappelijken aanleg. Hij schreef een proefschrift, dat uitsteekt, boven het gewone peil staat en dat nog altijd verdient ernstig te worden bestudeerd. Dr Geelkerken heeft echter den weg der wetenschap niet verder betreden. Toen hij het beroep naar een groote gemeente ontving, heeft hij gemeend dat te moeten aannemen en daarmee was in beginsel beslist, dat hij zich verder niet in de eerste plaats gaf aan de wetenschap.